

Ти си актьор. Липсва ли ти сцената? Как успяваш да преодолееш тази вътрешна необходимост в името на това да водиш?

Аз имах щастието или нещастieto да се разболея от болестта, от която боледувам, и докторите ми казаха: „Вие не бива да сте артист, вие не можете да вършите тази работа“. Това беше една от причините, която ме накара да търся алтернативи в театъра. Бидейки профсъюзен секретар на Димитровградския театър, разбрах, че имам в себе си някакъв заложен механизъм да мисля за група от хора, да искам по някакъв начин да ги облекча, да ги накарам да работят по-добре заедно. От Стефан Илиев, тогава председател на САБ, получих предложението да стана директор или на Димитровградския или на Разградския театър. Тъй като съм бил в Димитровград, реших, че е по-добре да отида на ново място и се явих на конкурс. Всъщност в Разград разбрах, че мога да я върша тази

работа. За мен това да успяваш на сцената като актьор и да си сравняваш критериите с колегите (и те съответно с теб) си е твое задължение като директор.

Издаде много красив Летопис. Какво е отношението ти към паметта? В каква степен смяташ, че е важно да се грижим за нея?

Майка ми е историк на българския театър. И почти целият ми съзнателен живот е изпълнен с отношение към паметта. Паметта е страшно важна, за да бъдем в пълния обем това, което сме.

Как виждаш Пловдивския куклен театър на следващия му юбилей?

Надявам се да видя млади хора, които обичат и уважават театъра като институция и „правят театър“ с желанието да е жив, защото той не може да бъде музей. ■

28.11.2017 г.

Перспективи за развитие на сценичните изкуства на делегиран бюджет и в 2018?!

Виктор Бойчев

Много пъти съм разглеждал темата за „делегираните бюджети“. В последния доклад от 2016 отново разгледах показателите, сравнявах приходи, разходи. Подобни данни бихме могли да публикуваме и сега.

Но този път искам да отделя и разгледам най-напред темата за творческото начало и твореца в груповите сценични прояви. Целта на субсидирането на тези изкуства е тяхното „съхранение и развитие“ според ЗЗРК (Закон за закрила и развитие на културата приет в 1999). Претърпените изменения и поправки в него ни дават основание да смятаме това за процес на развитие. Дали това е така, и дали наистина развиваме творческото начало, дали успяваме да пулсираме реално с времето си и да даваме възможности за творческа реализация в достатъчна степен, за да се развива обществото ни? Културното развитие е най-широкия пласт с възможност за промяна на обществените взаимоотношения, различните изкуства кон-

тактуват с широк кръг от хора и обмяната на информация и познание дава възможност за настройка на обществените нагласи и обществените ценности в единна вибрация и съгласие за споделяне на ценности, идеали и табути.

Държавата, като инструмент на обществото за регулация на взаимоотношенията трябва да е принципен пазител на ценностите и идеалите и въздържащ фактор за проявите, изключени от законодателството – антиобществени и недопустими (табути). Нейната функция в регулацията е всеобхватна – и вертикално и хоризонтално – в обществения живот, нейните представители от парламент, президентство, правителство, общини и всички структури на обществените сегменти са избрани и задължени от суверена, предоставил им властта да спазват и стриктно да съблюдават конституцията и всички законни и правни норми създадени в обществен и частен интерес. Основният инструмент за

реализация на политики във всички сфери на обществения живот е бюджетът. Чрез този бюджет можем да проследим „политическия жест“ на управляващата към даден момент партия или коалиция каква е съотносимостта на действителност към необходимост и желано развитие...

Тук не бих искал да коментирам пари, а възможности за реализация на политики. В съвременното ни, това се оказва най-ефективно и икономически изгодно чрез доминиране в медии и социални мрежи, но

интересите на партиите в България от създаването на модерната българска държава в края на по-миналия век са диктували чрез държавата, „частния интерес“ на партията или коалицията, която е на власт и нейният русофилски или русофобски външен „ментор“. Това обуславя процеса на историческо и културно развитие, като всеки период е характерен със своите залитания в една или друга посока. Ако трябва да търсим ярък период на ярко „залитане“ към желание за развитие чрез култура и културно съдържание, то това определено се свързва у нас с времето от края на 70-те и началото на 80-те. Периодът, в който бяха създадени образци на „излишни или прекалени жестове“ (от сегашна гледна точка), тогава се строяха големите нови театри, опери, тогава бе създадено НДК, Националната галерия за чуждестанно изкуство, прераснала сега в „Квадрат 500“, музеи, паметници, мемориални комплекси, и пр. Тогава се развиваше и поощряваше международното сътрудничество и обмен, тогава имаше национални прегледи за опера, театър, симфонична музика, фестивални прояви с мащаба „Театър на нациите“ и пр. Не смятам, че трябва да има носталгия по това време характерно с „курса на Партията“, но осмислянето на обществените взаимозависимости тогава могат да ни предложат ключ за разбиране на сегашното стагниране.

На думи, няма по-либерална система за финансиране на сценичните изкуства, която не поставя „тясна рамка“ за щатове, бройки, определяне на репертоар, план и други видове параметри вътре в културния институт, на практика обаче, нещата стоят по съвсем различен начин.

Ако приемем, че директорът на държавен културен институт е „културен мениджър“ – продуцент (нещо, което никъде не се упоменава в документите му за назначение, нито в закон, нормативен акт или друг документ, който да регламентира неговите продуцентски права защото всъщност той е „временно управляващ“ от името на държавата), то неговата основна задача е да впрегне творческия и останал състав, с който разполага (ако е на щат или е привлякъл на хонорар) да реализира „акт на творчество“, чрез който творците да споделят публично своите идеи, виждания, мнение, формирана обществена позиция и лично достигнати художествени търсения и лични качества, чрез които да повлияят на съвременниците си. На практика това не се получава, или, ако се случи, то е между другите предимно „синдикални“ негови (на директора) прояви за осигуряване на заплати, издръжка, ремонти и най-важното – логистики за пазарни дялове, ПР и реклама в реализация на „културния продукт“. Вменяването чрез мантрите „трябва да сте мениджъри“ всъщност ни докарва много близко до „обикновеното кебапчийство“. А превръщането на „делегираните бюджети“ в затворена система от правила за субсидиране на собствени продукти или на такива от други държавни сценични културни институти извади на практика държавния културен институт от обществения контекст на функциите, които би трябвало да развива и провежда в рамките на една обща и равнопоставена (както е по Конституция и ЗЗРК) държавна културна политика. Причината отново е в делегираните държавни дейности, които уж са либерални, „ама друг път“. Обещанието на минист-

рите на културата „да купят колело“ на частния сектор изисква ресурс, който в Министерство на финансите нито някой иска, нито има намерение да предостави. Искат реформиране вътре в системата в рамките на планираните бюджети, които и без това не достигат и поддържат една предизвестена мизерия. Това веднага на практика поставя въпроса как издържаме културните институти? Закриваме ли ги? Правителството на Иван Костов с министър на културата Емма Москова премахнаха „дишащите с акумулатори“ куклени театри и ги обединиха с драматичните... Успех тези обединения в куклената си дейност не постигнаха. Много труден и дълъг път извървяха театрите в Добрич, Димитровград и Търговище. Вежди Рашидов опита да направи съкращаване и обединение и не посегна повече... Защото веднага скочиха кметове и депутати от всички политически сили, а възстановените институти така и не проведоха без „патерици“ (финансови), разбира се. Според мен, няма да стигнем доникъде, съобразявайки се с монетарните изисквания и поставяйки „икономичната икономика“ в основата на творческия процес. Изкривяването на „делегираните бюджети“ в посока „пари на всяка цена и с минимални разходи“ придобива измерение на гротеска с трагични оттенъци. Вече да говорим за творчески процеси и дълбочинни изследвания нито има време, нито възможности. Парите за същинската дейност – създаване на спектакли, е намалена за повечето институти, което е обективно, поради това, че „стандартът“ на делегираните бюджети не се е променил от 2015 г., а цените на всички енергоносители, материали и минималните работни заплати са увели-

чени. Начините за компенсиране са или съкращения, или увеличаване на приходите от зрители, за повече субсидия, но и това има таван на възможностите, а и възходящата „крива“ в координатната система на зрителските посещения преминава вече в низходяща, и тъй като за следващата година отново няма промяна в разходните стандарти, а минималната заплата ще се вдигне отново след Нова година на 510 лева (което изравнява веднага специализирания, наричан още „художествено-технически обслужващ персонал в театъра с неспециализирания – чистачки, портиери), то задържането на специалисти в театъра ще е непредвидим процес, а обслужването на спектаклите с необходимото качество ще е като при „самодейността“...

Творческият процес изисква редица непонятни за обичайната икономика и счетоводство действия, без които той не може да се случи или най-малкото ще е в недостатъчна степен творчески и уникален. Едно от най-важните и неотменими права на твореца е „творческата свобода“, която трябва да бъде обгрижвана и пазена от мениджъра/продуцент. В противен случай има по-голяма вероятност „актът на творчество“ да не се случи и да не разполагаме с уникално и неповторимо творческо събитие, а никаква реклама или ПР няма да събудят към него интерес, защото уникалността не е рекламна функция, а същност на творческия акт. Тук не става дума за охолство, спокойствие и нищоправене, защото интересът на създаващия „друга реалност“ е по-силен от това и често трудът, инвестиран в постигането ѝ, не може да бъде оценен чрез финансов или друг еквивалент. Става дума за създаване на онази среда, в която

се чувстваш незаменим, единствен и уникален – за себе си, за партньорите и за зрителя в салона. Тя е същността на нашите усилия да предоставим възможности да се случи нещо повече от ежедневното.

Начинът на финансиране на театрите отново ги държи в задънена улица в началото и края на финансовата година, продължават трудностите с потвърждаването на разходите, неразплащането в края на годината на дължимата към института субсидия в декември стана норма и получения от това преходен остатък също не е преходен остатък, защото се коригира в намаление, в различни проценти и се получава почти в средата на годината и не можеш да го изтеглиш в първо и дори второ тримесечие. Законодателят е императивен в Кодекса на труда при отпуските за творците, и тяхното финансово осигуряване през летния период. Това изисква наличие на лимити за разходи в период на липса на приходи. Намалването на плановите средства за следващата календарна година за новия бюджет потвърждава рестриктивната финансова политика към държавните културни институти, въ-

преки увеличението на техните собствени приходи. Възможността бюджетът на Министерството на културата да разплати големи приходи на сценичните институти в ограничения и лимитиран бюджет не е възможно и това е причина за рестриктивни методики и правила за делегираните бюджети.

На всички е ясно, че моделът на финансиране наречен „делегирани бюджети“ не е реален и естествен вариант за съществуването и развитието на сценичните културни институти. Но няма действия за промяна или поне планиране и проучване на друг начин на финансиране. Връщането към предишни видове финансиране на щатни бройки, дори „делегирани“ също не е предпочитан вариант. Нужна е цялостна осмислена и планирана за дълъг период политика, която да извади сценичните изкуства от омагьосания кръг на рестриктивността към разхода на средствата от бюджета, чрез която да може средствата да се използват гъвкаво в необходимите обеми за различни периоди, тогава дейността може да се планира дългосрочно. ■

17.11.2017 г.